

УДК 378.091.2-048.78:37.011.2-057.875
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-1-41>

Сергій ВИННИЧУК,
orcid.org/0009-0009-4063-0529

аспірант кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) kvynnychuk@gmail.com

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлюється актуальна тема – формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій. Зокрема, звернуто увагу на необхідність пошуку нових, ефективних форм, технологій, методів, засобів навчання. Метою наукової роботи визначено розробку та теоретичне обґрунтування моделі формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Зокрема, з'ясовано сутність понять: «модель», «моделювання» та запропоновано їхні авторські дефініції. Представлено авторську динамічну, структурно-функціональну модель формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій. Розкрито зміст кожної структурної складової моделі: мотиваційно-цільової, змістово-процесуальної, оціночно-результативної. Розглянуто наукові підходи до формування рефлексивної компетентності – компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, аксіологічний. Охарактеризовано загальнодидактичні принципи – систематичності та послідовності, свідомості й активності, зв'язку теорії з практикою. Запропоновано навчальні дисципліни та теми, у контексті їх вивчення, які мають вагомий потенціал для формування рефлексивної компетентності. Нестандартні організаційні форми визначено найбільш ефективними для формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Важливого значення надано інноваційним технологіям: проєктним, інтерактивним, інформаційно-комунікаційним тощо. Найефективнішими методами для формування педагогічної рефлексії визначено кейс-метод, рефлексивну дискусію, дебати, симуляції тощо. Акцентовано увагу на засобах формування рефлексивної компетентності: рефлексивних завданнях, картах самооцінювання. Визначено етапи формування рефлексивної компетентності: мотиваційно-цільовий, операційно-діяльнісний, оціночно-корекційний. Результати досліджень свідчать, що розроблена структурно-функціональна модель формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами інноваційних технологій є підґрунтям для цілеспрямованої роботи в закладі вищої освіти.

Ключові слова: модель, структурно-функціональна модель, рефлексивна компетентність, здобувачі вищої освіти, освітній процес, інноваційні технології, заклад вищої освіти.

Serhiy VYNNYCHUK,
orcid.org/0009-0009-4063-0529

Postgraduate at the Department of Pedagogy and Methods of Primary and Preschool Education,
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) kvynnychuk@gmail.com

MODEL OF FORMATION OF REFLECTIVE COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES

The article highlights a topical topic – the formation of reflective competence of higher education students by means of innovative technologies. In particular, attention is drawn to the need to search for new, effective forms, technologies, methods, and teaching aids. The purpose of the scientific work is the development and theoretical substantiation of a model for the formation of reflective competence of future primary school teachers. In particular, the essence of the concepts: «model», «modelling» is clarified and their author's definitions are proposed. The author's dynamic, structural-functional model of the formation of reflective competence of higher education students by means of innovative technologies is presented. The content of each structural component of the model is revealed: motivational-target, content-processual, evaluative-resultative. Scientific approaches to the formation of reflective competence are considered – competency-based, personality-oriented, activity-based, acmeological, axiological. General didactic principles are characterized – systematicity and consistency, consciousness and activity, connection between theory and practice. Academic disciplines and topics are proposed, in the context of their study, which have significant potential for the formation of reflective competence. Non-standard organizational forms are identified as the most effective for the formation of reflective competence of future primary school teachers. Important importance is given to innovative technologies: project, interactive, information and communication, etc. The best methods for the formation of pedagogical reflection are identified as the case method, reflective discussion, debates, simulations, etc. The emphasis is on the means of forming

reflective competence: reflective tasks, self-assessment maps. The stages of the formation of reflective competence are identified: motivational-targeted, operational-activity, evaluative-corrective. The research results indicate that the developed structural and functional model of the formation of reflective competence of future primary school teachers using innovative technologies is the basis for a purposeful system of work in a higher education institution.

Key words: model, structural-functional model, reflective competence, higher education students, educational process, innovative technologies, higher education institution.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується переорієнтацією освітнього процесу на компетентнісну парадигму, що передбачає підготовку фахівців, здатних до самоосвіти, саморозвитку, критичного осмислення навчальної та професійної діяльності. В умовах євроінтеграційних процесів особлива увага акцентується на формуванні ключових і фахових компетентностей здобувачів вищої освіти. Серед них особливе місце, на нашу думку, посідає рефлексивна компетентність як інтегральна характеристика особистості, що забезпечує усвідомлення власного досвіду, аналіз результатів діяльності та корекцію подальших дій.

Вважаємо, що в умовах соціально-економічних змін, цифровізації освітнього простору та зростання вимог до якості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, традиційні підходи до організації освітнього процесу в педагогічному закладі вищої освіти не повною мірою забезпечують формування рефлексивної компетентності майбутніх педагогів. Зокрема, в Концепції «Нова українська школа» підкреслюється, що «українська школа буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель, тому суттєвих змін зазнає процес і зміст підготовки вчителя» (Концепція «Нова українська школа», 2016). З огляду на це, виникає необхідність у пошуку нових, ефективних форм, технологій, методів, засобів навчання.

Пріоритетного значення надаємо інноваційним технологіям, які передбачають активну суб'єкт-суб'єкту взаємодію усіх учасників освітнього процесу, розвиток самопізнання та професійної рефлексії. На нашу думку, саме інноваційні технології сприяють формуванню здатності до аналізу, оцінювання та прогнозування результатів власної діяльності, стимулюють до усвідомлення власних навчальних досягнень і труднощів. Тому, набуває актуальності проблема моделювання освітнього процесу, що дасть змогу науково обґрунтувати логіку та структуру формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти, забезпечить узгодженість мети, змісту, форм, технологій, методів і результатів навчання.

Аналіз досліджень. Серед науковців, які присвятили свої наукові напрацювання проблемі моделювання рефлексивної компетентності варто

відзначити Л. Куєву, І. Остапенко, К. Павелків, В. Раскалінос, О. Савченко, А. Умінську та інших. Зокрема, Л. Куєвою була апробована модель формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів музики. І. Остапенко в дисертаційному дослідженні характеризує модель формування рефлексивної компетентності топ-менеджерів. К. Павелків акцентувала увагу на розробці експериментальної моделі формування рефлексивної культури майбутніх учителів-філологів. В. Раскалінос у своїх дослідженнях пропонує методологічне та теоретичне обґрунтування моделі формування рефлексивної компетентності майбутніх соціальних педагогів. Наукові розвідки А. Умінської спрямовуються на розробку моделі формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови в процесі професійної підготовки. О. Савченко пропонує структурно-функціональну модель рефлексивного досвіду особистості.

Аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми свідчить, що здебільшого увага приділяється розробці та апробації моделі формування рефлексивної компетентності, рефлексивної культури, рефлексивного досвіду топ-менеджерів, майбутніх учителів музики, учителів іноземної мови, соціальних педагогів, учителів-філологів, однак моделювання освітнього процесу, спрямоване на формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи, є недостатньо вивченим.

Мета статті полягає в розробці та теоретичному обґрунтуванні моделі формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У педагогіці під поняттям «модель» розглядають уявну або умовну схему, зображення, графік, опис, креслення або зразок об'єкта чи системи об'єктів, який використовується як їхній представник або замітник (Анашнін, Горлинський, Пучков, Уварікіна, 2023: 104). На переконання О. Почуєвої, модель є аналогом реально існуючих складних процесів та явищ, об'єктом в ідеалі. Погоджуємося з дослідницею в тому, що в моделі відсутні випадковості та другорядні деталі, а головне її призначення полягає в пізнанні педагогічної дійсності (Почуєва, 2012).

Нам імпонує думка А. Теплицької стосовно того, що модель у педагогічному процесі відо-

бражає не лише теперішню, минулу педагогічну реальність, а й майбутню. Тому вона виконує функцію планування, цілеутворювання, прогнозування майбутньої діяльності викладача (Теплицька, 2015: 184). Продовжуючи викладену думку, Ю. Шапран підкреслює такі функції моделі: чітке визначення компонентів системи, реальне схематичне відображення взаємозв'язків між компонентами, порівняльне вивчення різних ознак процесу або явища (Шапран, 2012: 39).

Варто зауважити, що важливою категорією, тісно пов'язаною з моделлю, є «моделювання». «До моделювання звертаються тоді, коли досліджувати реальний об'єкт з усією сукупністю його властивостей недоцільно, незручно або неможливо», – стверджує М. Опачко. У розумінні науковиці, моделювання є процесом створення та дослідження моделі, а модель – формою та засобом наукового пізнання (Опачко, 2017: 20). Цікавою є думка на трактування даного поняття сучасних дослідників (В. Ананьїна, В. Горлинського, О. Пучкова, О. Уварікіної), які розглядають моделювання як «метод дослідження об'єктів за допомогою відтворення їхніх ознак та характеристик на іншому об'єкті – моделі» (Ананьїн, Горлинський, Пучков, Уварікіна, 2023: 104).

У контексті нашого дослідження, зазначені поняття ми будемо тлумачити таким чином: *модель – спрощене відображення цілісної, структурно-логічної системи взаємопов'язаних елементів (мети, завдань, підходів, принципів, змісту, форм, технологій, методів, засобів і результатів), яка відтворює суттєві характеристики процесу формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти та слугує орієнтиром для його проектування, реалізації й оцінювання в освітньому процесі закладу вищої освіти; моделювання – цілеспрямований науково-педагогічний процес створення, обґрунтування та використання моделі формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи з метою оптимізації освітнього процесу та підвищення їх усвідомленості щодо власної навчальної й професійної діяльності.*

Варто зауважити, що будь-яка модель має відповідати низці вимог: адекватності, універсальності, повноті, технологічності, понятійній визначеності, відповідності методології дослідження (Хриков, 2018: 140–142).

З огляду на зазначене вище, нами розроблена динамічна, структурно-функціональна модель формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти засобами інноваційних технологій. Наш вибір динамічної моделі обґрун-

тований тим, що рефлексивна компетентність формується, розвивається в часі й потребує корекції, тоді як структурно-функціональна модель дає можливість чітко виокремити компоненти рефлексивної компетентності та показати функції кожного з них в освітньому процесі. Варто зауважити, що розроблена нами модель представляє цілісну, структурно-логічну систему, яка об'єднує взаємопов'язані складові: мотиваційно-цільову, змістово-процесуальну та оціночно-результативну.

Зазначимо, що дана модель буде взята за основу формувального етапу експерименту, адже ми її маємо апробувати та перевірити ефективність в освітньому процесі педагогічного закладу вищої освіти. Мета створення структурно-функціональної моделі формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи з використанням інноваційних технологій полягає в науковому обґрунтуванні, систематизації та цілісному проектуванні процесу формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти, що забезпечує їхню здатність до усвідомлення, аналізу, самооцінювання та корекції власної навчально-професійної діяльності в умовах впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Розкриємо зміст кожної структурної складової авторської структурно-функціональної моделі формування рефлексивної компетентності майбутніх педагогів засобами інноваційних технологій. *Мотиваційно-цільова складова* охоплює мету, завдання, наукові підходи, принципи формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти. Мета моделі полягає у формуванні рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи, розвитку їхньої здатності до самоаналізу, самооцінки, самокорекції, саморозвитку. Мета конкретизується такими завданнями: 1) формування стійкої позитивної мотивації до рефлексивної діяльності; 2) усвідомлення здобувачами вищої освіти цінності, значення, функцій рефлексії як важливої складової професійної компетентності майбутнього фахівця; 3) оволодіння теоретичними знаннями про рефлексію та її роль у професійній діяльності; 4) розвиток умінь і навичок самоаналізу, самоконтролю, самооцінювання; 5) інтеграція інноваційних форм, методів, технологій, спрямованих на активізацію рефлексивних процесів здобувачів вищої освіти; 6) створення педагогічних умов, які забезпечать цілеспрямоване та поетапне формування рефлексивної компетентності; 7) здійснення діагностики результативності процесу формування рефлексивної компетентності.

Варто зауважити, що методологія нашого дослідження ґрунтується на наукових підходах. Під поняттям «науковий підхід» І. Андрощук розглядає основні вихідні принципи та положення, які слугують основою для змісту підготовки майбутніх фахівців, вибору відповідних технологій, методів і засобів навчання. Поділяємо думку дослідниці стосовно того, що один конкретний підхід не дає змогу зрозуміти сутність предмета дослідження, тому необхідно послуговуватися декількома підходами, які взаємодоповнюють один одного (Андрощук, 2016: 15, 18).

У контексті нашого дослідження, нами визначено такі основні наукові підходи до формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти: компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, акмеологічний, аксіологічний. Коротко їх охарактеризуємо.

Системний підхід – передбачає розгляд процесу формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти як цілісної системи, множини складових, між якими встановлені взаємозв'язки і відношення.

Компетентнісний підхід – ґрунтується не лише на окремих рефлексивних знаннях, вміннях і навичках, а на формуванні рефлексивної компетенції в результаті професійної підготовки. Варто зауважити, що, за такого підходу, основне завдання викладача полягає не в наданні великого обсягу інформації про рефлексію майбутнім вчителям початкової школи, а в розвитку в них умінь і навичок рефлексувати.

Особистісно-орієнтований підхід – забезпечує всебічний розвиток особистості, формування власного «Я». Даний підхід реалізується завдяки створенню розвивального, рефлексивного середовища, яке сприяє розвитку в здобувачів вищої освіти індивідуальності, здатності до самопізнання, самостійної активної діяльності.

Діяльнісний підхід – визначає діяльність як процес розв'язання рефлексивних завдань. Наголосимо на тому, що рефлексивні вміння, які є фундаментом рефлексивної компетентності, формуються безпосередньо в процесі діяльності та під час її усвідомлення. Здобувачам вищої освіти можна пропонувати аналізувати способи виконання завдань, власні дії, результати навчальної та педагогічної діяльності.

Акмеологічний підхід – ґрунтується на розгляді рефлексивної компетентності як ключового механізму саморозвитку, самовдосконалення, професійного зростання майбутніх фахівців. Зазначений підхід забезпечує їхнє прагнення до досягнення успіху, самореалізації, високого рівня сформова-

ності рефлексивної компетентності як показника професійної зрілості.

Аксіологічний підхід – має на меті розгляд рефлексії як цінності особистісного та професійного зростання. Зауважимо, що ціннісні орієнтації забезпечують стійкість і цілісність особистості (Андрощук, 2016: 15–17).

Нам імпонує думка Н. Сидорчук стосовно того, що формування рефлексивних умінь здобувачів вищої освіти обов'язково має здійснюватися на основі компетентнісного та діяльнісного підходів, які необхідно гармонізувати (Сидорчук, 2014: 202).

Нормативно-регулятивну, фундаментальну функцію виконують загальнодидактичні принципи, які конкретизують зазначені підходи, трансформуючи їх у практичні орієнтири організації освітнього процесу в закладі вищої освіти. У контексті нашого дослідження, ми визначили наступні загальнодидактичні принципи: систематичності та послідовності, свідомості й активності, зв'язку теорії з практикою, які відображають закономірності освітнього процесу. Послуговуючись науковими напрацюваннями О. Нечипоренка, розкриємо їхній зміст. Так, принцип систематичності та послідовності – націлений на логічну впорядкованість процесу формування рефлексивних умінь і навичок – від простого до складного, від теорії до практики, від репродуктивного рівня до творчого осмислення професійних ситуацій.

Принцип свідомості й активності – передбачає усвідомлення майбутніми вчителями початкової школи цілей навчання, шляхів професійного розвитку. Варто зауважити, що природа рефлексії є свідомим процесом критичного осмислення та самоаналізу власної діяльності. Даний принцип реалізується через усвідомлення здобувачами вищої освіти важливості рефлексивного аналізу для власної навчальної та педагогічної діяльності.

Принцип зв'язку теорії з практикою – полягає в забезпеченні єдності теоретичних знань та їх практичного застосування в реальних або змодельованих професійних ситуаціях. Вважаємо, що рефлексивна компетентність буде лише тоді сформована, якщо майбутні педагоги зможуть застосовувати засвоєні знання про рефлексію в практичній, професійній діяльності (Нечипоренко, 2025: 23).

Змістово-процесуальна складова структурно-функціональної моделі представлена змістом навчання, навчальними дисциплінами, нестандартними формами організації освітньої діяльності, інноваційними технологіями, методами, засобами, етапами формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Зокрема, зміст навчання передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних знань про сутність, структуру та механізми рефлексії, види рефлексії, інноваційні методи та технології її формування, психологічні й педагогічні основи саморегуляції, основи самоаналізу та самооцінки навчальної та професійної діяльності, набуття досвіду застосування рефлексії у типових і проблемних педагогічних ситуаціях. Вважаємо, що вагомий потенціал для формування рефлексивної компетентності мають такі навчальні дисципліни, як-от: «Педагогіка», «Психологія», «Педагогічна психологія», «Теорія і методика навчання», «Інтерактивні технології навчання», «Технології успішної діяльності», «Проектна діяльність», «Рефлексивні технології в початковій школі». У контексті вивчення даних дисциплін, на нашу думку, доречним буде розгляд наступних тем: «Рефлексія як педагогічна категорія та умова професійної діяльності вчителя», «Педагогічна діяльність як об'єкт рефлексивного аналізу», «Професійне самопізнання і саморозвиток майбутнього педагога», «Рефлексивна позиція вчителя в освітньому процесі», «Психологічні механізми рефлексії особистості», «Самосвідомість, самооцінка і рефлексія», «Рефлексія як чинник особистісного розвитку», «Психологічні умови розвитку рефлексивного мислення», «Психологічні особливості формування рефлексивної компетентності», «Рефлексія як складник сучасного уроку», «Аналіз та самоаналіз педагогічної діяльності», «Інтерактивне навчання як середовище розвитку рефлексії», «Рефлексивні методи групової та парної роботи».

Варто наголосити, що не лише від змісту навчання, а й від форм організації освітньої діяльності залежить ефективність і результативність формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Ми надаємо перевагу нестандартним організаційним формам. І. Лялюк трактує поняття «нестандартні організаційні форми» як «такі заняття, що ставлять здобувача вищої освіти в позицію активного дослідника, завдання якого полягає у визначенні проблеми та знаходженні методів її розв'язання» (Лялюк, 2002: 14). З метою формування рефлексивної компетентності в педагогічних закладах вищої освіти, ми рекомендуємо використовувати лекцію-діалог, лекцію-дискусію, семінар-дебати, евристичний семінар, круглий стіл, семінар-пресконференцію, рефлексивний практикум, заняття-самоаналіз, заняття-тренінг, які, на наше переконання, є сучасними та найбільш продуктивними, адже допомагають аналізувати власний досвід, розвивають критичне мислення, мотивують до саморозвитку.

Підтримуємо М. Марусинець у тому, що під час проведення тренінгів створюються найсприятливіші умови для висловлення рефлексивних міркувань, опису вчинків, перебігу подій (Марусинець, 2015: 197).

Важливого значення у формуванні рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи набувають інноваційні технології: проєктні, інтерактивні, інформаційно-комунікаційні, тренінгові, проблемного навчання, акмеологічні, рефлексивні, кейс-технології та технології організації успішної діяльності. На нашу думку, саме сучасні технології створюють умови не лише для активної пізнавальної діяльності, а й для її самоаналізу та самоконтролю.

Наголосимо, що будь-яка технологія реалізується завдяки використанню сукупності методів. Серед ефективних методів формування педагогічної рефлексії Н. Сенчина відзначає рефлексивну інверсію, ігрові імітаційні методи, диспути, рефлексивні дискусії, «Мозковий штурм», моделювання і програвання педагогічних ситуацій. Науковиця стверджує, що «використання даних методів забезпечує тісний зв'язок теорії з практикою, розвиток нестандартного стилю мислення, рефлексивної сфери мислення (самосвідомості, саморегуляції)» (Сенчина, 2018: 188).

Цікавими для нашого дослідження є активні методи, які сприяють формуванню рефлексивної компетентності, запропоновані О. Башкір: «Дерево мого «Я»», «Автопортрет», «Знайди вихід», «Рефлексивне коло», «Постав себе на місце іншого», «Аналіз проблемної ситуації», «Хто Я?», «Автопортрет», «Фотокартка». Серед інтерактивних методів, дослідниця акцентує увагу на «Акваріумі», «Мозковій атаці», «Мікрофоні» (Башкір, 2022: 29). Крім зазначених методів, ми також вважаємо доцільним використання кейс-методу, рефлексивної дискусії, дебатів, симуляцій, рольових та ділових ігор, ситуативного моделювання, рефлексивних вправ, самооцінювання, взаємооцінювання, портфоліо, які сприяють розвитку вмінь аналізувати діяльність, критично мислити, аргументувати власну позицію, що, на нашу думку, є необхідною умовою професійного становлення майбутніх фахівців.

Важливо акцентувати увагу й на засобах формування рефлексивної компетентності. Поділяємо думку М. Марусинець стосовно того, що здатність до рефлексії в здобувачів вищої освіти розвивається під час розв'язання навчальних завдань. Науковиця наголошує на необхідності включення в процес формування професійної рефлексії навчальних завдань, які спрямовані на вдо-

сконалення навичок самоконтролю, самооцінки здійснюваної діяльності та передбачають використання умінь порівнювати декілька способів навчальної роботи, аналізувати власні навчальні дії. Задля розвитку самоконтролю М. Марусинець рекомендує пропонувати здобувачам вищої освіти систему завдань, у результаті виконання яких, вони мають відповісти на запитання щодо стану навчальних дій, рівня самоконтролю, адекватної та диференційованої самооцінки. Також доцільним є ведення щоденників з рефлексивним аналізом діяльності та її результатів, використання критеріально-орієнтувальних тестів, інноваційних навчально-методичних посібників, що виконують управлінську та організаційно-контрольовальну функції, створюючи умови для самокорекції та самоконтролю (Марусинець, 2015: 197–198). Крім зазначених засобів, вважаємо за необхідне використовувати для формування рефлексивної компетентності майбутніх фахівців кейси, карти самооцінювання, блоги, рефлексивні шкали, Google-форми для самооцінювання.

Зауважимо, що процес формування рефлексивної компетентності передбачає дотримання певних етапів. Поділяємо наукову позицію Л. Куєви щодо визначення етапів формування рефлексивної компетентності, й у своєму дослідженні дотримуємося таких послідовних стадій: 1) мотиваційно-цільової – усвідомлення здобувачами вищої освіти значення рефлексії у професійній діяльності; 2) операційно-діяльній – засвоєння знань про рефлексію та формування рефлексивних умінь; 3) оціночно-корекційної – оцінювання отриманих результатів, корекція подальшого особистісного розвитку, актуалізація саморозвитку (Куєва, 2016: 104).

Оціночно-результативна складова структурно-функціональної моделі представлена компонентами (мотиваційним, когнітивним, діяльним), функціями, які вони виконують (мотиваційно-діагностичною, знаннево-смыслоутворюючою, проєктувально-коригувальною), критеріями (ціннісно-мотиваційним, теоретично-інформаційним, діяльним-рефлексивним), діагностичним інстру-

ментарієм (анкети, опитувальники, тести, аналіз практичних ситуацій, рефлексивні есе) та рівнями (високим, достатнім, низьким) сформованості рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти.

З метою реалізації мотиваційно-цільової, змістово-процесуальної, оціночно-результативної складових структурно-функціональної моделі, вважаємо за необхідне впровадити в освітній процес закладів вищої освіти такі педагогічні умови: 1) формування внутрішньої позитивної мотивації до рефлексивної діяльності здобувачів вищої освіти; 2) дотримання етапності формування рефлексивної компетентності; 3) використання в освітньому процесі системи рефлексивних завдань, кейсів, портфоліо, проблемних ситуацій, есе; 4) активне впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій.

Результатом впровадження структурно-функціональної моделі в освітній процес закладів вищої освіти нами визначено позитивну динаміку зростання рівня сформованості рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Висновки. Отже, розроблена структурно-функціональна модель формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами інноваційних технологій є підґрунтям для цілеспрямованої, злагодженої системи роботи в закладі вищої освіти. Дана модель характеризується цілісністю і взаємозв'язком усіх її компонентів, оскільки поєднує мету, зміст, нестандартні організаційні форми, інноваційні технології, методи, засоби та очікувані результати освітнього процесу. Реалізація моделі забезпечить поетапне формування рефлексивної компетентності, активізує самоаналіз і самоконтроль здобувачів вищої освіти, сприяє усвідомленню власного навчального й професійного досвіду та підвищить ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців.

Перспективні подальші наукові розвідки стосуватимуться дослідження потенціалу інноваційних технологій у формуванні рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьїн В. О., Горлинський В. В., Пучков О. О., Уваркіна О. В. Педагогіка вищої школи : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Спеціальності: 122 Комп'ютерні науки, 125 Кібербезпека та захист інформації, 172 Електронні комунікації та радіотехніка. Київ : ІСЗЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 124 с.
2. Андрощук І. В. Наукові підходи до підготовки майбутніх вчителів технологій як суб'єктів педагогічної взаємодії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія «Педагогічні науки: реальність та перспективи»*. 2016. Вип. 54 С. 14-19.
3. Башкір О. І. Формування soft skills засобами активних та інтерактивних методів рефлексії. *Перспектива інноваційної науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 1(6). С. 26-33. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-26-33](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-26-33)

4. Концепція «Нова українська школа» : ухвал. рішенням колегії МОН від 27 жовт. 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 29.01.2026).
5. Куєва Л. Формування рефлексивної компетентності в майбутніх учителів музики в процесі професійної підготовки : дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2016. 226 с.
6. Лялюк І. М. Формування індивідуального досвіду розв'язування мислительних задач у студентів вищого педагогічного закладу : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук : 19.00.07. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2002. 20 с.
7. Марусинець М. Педагогічні умови та засоби формування професійної рефлексії майбутніх учителів початкових класів. *Гірська школа українських Карпат*. 2015. № 12-13. С. 196-198.
8. Нечіпоренко О. В. Методологічні підходи та принципи формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів. *Інклюзія і суспільство*. 2025. Вип. 2(10). С. 19-27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2025-2-3>
9. Опачко М. В. Моделювання у змісті підготовки педагога: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2017. Вип. 2. С. 19-23.
10. Почуєва О. О. Моделювання в теорії управління освітніми процесами. *Розвиток професійної компетентності менеджерів освіти: теоретико-методичні засади* : збірник тез Всеукр. Інтерн.-конф., 26 листоп. – 3 груд. 2012 р. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp10/Pochueva.pdf (дата звернення: 29.01.2026).
11. Сенчина Н. Г. Модель формування педагогічної рефлексії вчителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Серія «Педагогічні науки». 2018. Вип. 82(3). С. 184-190.
12. Сидорчук Н. Л. Основи формування рефлексивних умінь у студентів вищих технічних навчальних закладів. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ* : збірник наукових праць. 2014. № 12(2). С. 199-204.
13. Теплицька А. О. Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх учителів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. Вип. 6(69). С. 181-191.
14. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків, 2018. 294 с.
15. Шапран Ю. Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*. № 12. 2012. С. 39-43.

REFERENCES

1. Ananin V. O., Horlynskyi V. V., Puchkov O. O., Uvarkina O. V. (2023) Pedagogika vyshchoi shkoly [Pedagogy of higher education: lecture notes for students of the second (master's) level of higher education. Specialties: 122 Computer Science, 125 Cybersecurity and Information Protection, 172 Electronic Communications and Radio Engineering]. Kyiv : ISZZI KPI im. Ihoria Sikorskoho, 124 s. [in Ukrainian].
2. Androshchuk I. V. (2016) Naukovi pidkhody do pidhotovky maibutnikh vchyteliv tekhnolohii yak subiektiv pedahohichnoi vzaiemodii. [Scientific approaches to training future teachers of technologies as subjects of pedagogical interaction] Naukovi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia «Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy». 54. 14-19. [in Ukrainian].
3. Bashkir O. I. (2022) Formuvannia soft skills zasobamy aktyvnykh ta interaktyvnykh metodiv refleksii. [Formation of soft skills by means of active and interactive methods of reflection] Perspektiva innovatsii nauky. Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Psykhologhiia», Seriiia «Medytsyna». 1(6). 26-33. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-26-33](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-26-33) [in Ukrainian].
4. Kontseptsiia «Nova ukrainska shkola» [Concept «New Ukrainian School»] (2016) : ukhval. rishenniam kolehii MON vid 27 zhovt. 2016 r. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (accessed: 29.01.2026).
5. Kueva L. (2016) Formuvannia refleksyvnoi kompetentnosti v maibutnikh uchyteliv muzyky v protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of reflective competence in future music teachers in the process of professional training: dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences: 13.00.04]. Odesa, 226 s. [in Ukrainian].
6. Lialiuik I. M. (2002) Formuvannia indyvidualnoho dosvidu rozv'iazuvannia myslytelnykh zadach u studentiv vyshchoho pedahohichnoho zakladu [Formation of individual experience in solving mental problems among students of a higher pedagogical institution: author's abstract of dissertation for the degree of candidate of psychological sciences: 19.00.07]. Kyiv : Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova, 20 s. [in Ukrainian].
7. Marusynets M. (2015) Pedahohichni umovy ta zasoby formuvannia profesiinoi refleksii maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv. [Pedagogical conditions and means of forming professional reflection of future primary school teachers] Hirska shkola ukrainskykh Karpat. 12-13. 196-198. [in Ukrainian].
8. Nechiporenko O. V. (2025) Metodolohichni pidkhody ta pryntsyipy formuvannia profesiinoi refleksii maibutnikh kerivnykiv khoreohrafichnykh kolektyviv. [Methodological approaches and principles of forming professional reflection of future leaders of choreographic groups] Inkluziia i suspilstvo. 2(10). 19-27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2025-2-3> [in Ukrainian].
9. Opachko M. V. (2017) Modeliuvannia u zmist pidhotovky pedahoha: teoretychnyi aspekt. [Modeling in the content of teacher training: theoretical aspect] Innovatsiina pedahohika. 2. 19-23. [in Ukrainian].
10. Pochueva O. O. (2012) Modeliuvannia v teorii upravlinnia osvitynymy protsesamy. [Modeling in the theory of educational process management] Rozvytok profesiinoi kompetentnosti menedzheriv osvity: teoretyko-metodychni zasady : zbirnyk tez Vseukr. Intern.-konf., 26 lystop. – 3 hrud. 2012 r. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp10/Pochueva.pdf (accessed: 29.01.2026).

11. Senchyna N. H. (2018) Model formuvannia pedahohichnoi refleksii vchyteliv humanitarnykh spetsialnostei u pisladyplomnii osviti. [Model of formation of pedagogical reflection of teachers of humanitarian specialties in postgraduate education] Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya «Pedahohichni nauky». 82(3). 184-190. [in Ukrainian].
12. Sydoruk N. L. (2014) Osnovy formuvannia refleksyvnykh umin u maibutnikh fakhivtsiv vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv. [Fundamentals of the formation of reflective skills in future specialists of higher technical educational institutions] Psykholoho-pedahohichni osnovy humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v shkoli ta VNZ. 2. 199-204. [in Ukrainian].
13. Teplytska A. O. (2015) Model i modeliuvannia v profesiinii osviti maibutnikh uchyteliv. [Model and modeling in professional education of future teachers] Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. 6(69). 181-191. [in Ukrainian].
14. Khrykov Ye. M. (2018) Metodolohiia pedahohichnoho doslidzhennia [Methodology of pedagogical research: monograph]. Kharkiv, 294 s. [in Ukrainian].
15. Shapran Yu. (2012) Pedahohichne modeliuvannia u protsesi formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia biolohii. [Pedagogical modeling in the process of forming professional competence of a future biology teacher] Ridna shkola. 12. 39-43. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 28.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

